

ש ל ש י מ ל א ב ל ש א ו ל ט ש ר נ י ח ו ב ס ק י

ע ל ש ר נ י ח ו ב ס ק י ש ה ל ר

רעותה העברית בלי טרטיהובסקי קי! — הדשים רבים של מחלתו הממאיה לא הספיקו, כדי שנתרבל אל הרעיון הממאיה, שהוא הולך מעמנו — שהנה, אף הוא, האחרון בפמליא של המשוררים שפלטו את הדרך לפנינו, עובד אותנו. איד קרה החבר, שהוא, בעל הרם הכריא ביותר בינינו, שכן ששים ככן עשר רים דרך על במתו חיו, והצחיל את שירתנו בהימנו אדמה, בהימנו נער — איך דוקא הוא הונה ממסלת השמש ומצא יום אחר נפסד ברמו, שהציער אותו אלו סבר — בעוד ריחות בוקר לופפות את נפשו, שלא שבעה חיים ולא שבעה שידה עד נשימתו האחרונה?

כמשך חדשים רבים חיינו פוגשים אותו בעינים מורדות, כאילו חיינו מתבישים לראותו ככמישתו הנוד את. אך כאלו הסתיר את פניו, זאת המסכה הזרה, שעל כהנה ראינה כראות פני המשורר. לא כביאלוק, שהאמין כיהודי ברחמים ובקיש מהבריו פעם בפעם שיתפללו עליו, הוא שידע, כי גודלו נחת, התיכר לו, והמחטס מלנעת בנושא "מנונה" זה, — כיטל אותו, וזוכר אני, כששאלתי במסיבתהדרם לתר נומים לשלום, נענע בירו באומר: מוטב שלא נדבר על כך! המות לא היה מענינו, וכל זמן שהתהלך עלי אדמות, היה לו כנודו משענתו האד

הת, שלא השמיטה מידו. ככה חי ושר, כי החיים, מהותם ותכנם, לא היו לו אלא שירה. השירה לא היתה לו, כמו לאחרים, תוספת לחיים, כי אם החיים עצמם — כזה ראשון ועד ראשון. וכל עוד לא נתרוסקה נפשו מצליליה, לא היתה לרגש המות, שהלך והתקרב, שליטה עליו. כיכולת זו לססוה על נתיב הכליון, לשאת את השירה כחגורת הצלה מול פני התהום, היה משנה לאיחודי, או משנה מן היהודי שהיה פעם ושהוא הולך וקם בחריו של דור עולת. יותר מאשר ב"לניכס

הים" וב"שירי הגלים" ואפילו ב"מניחה ל", נתגלה כאן ההודי החדש, ובעיקר: הרם החדש, שהיה שקוי לשר-אדמה ואיננוהחיים, ועל כן התחוק בהיים להתחוק בשירה ולא שעה אל הצללים אשר סביב שתו עליו במשך יהיאיאמה רבים. ככה נאבק לחיים ונאבק לשירה וקיום בעצמו מה שקיום כל ימיו ביר ציורה.

השירה העברית בלי טרטיהובסקי קי! אמנם העדרו של ביאלוק הירוש אהרת בישוב — ביאלוק נפסקה נשימתו הלהטת. אבל גם טרטיהובסקי היה חלק מן החיו שלו. משהו שנתגלה במתלב כולסת ריחותיו שבעתה זה כבר מעין חלק מן הנוף, הופעתו הורעשה כרוח משיב בת, כצלהת עומתה, כיוצר שאין הכמשה שולטת בו, והרוי זהו מה שמצהיל ביותר את הלבן אף אם משהו נפגם בו, כמו ביאלוק, בשל הצורות החדשות, שנתגל בביאלוק, שגורש מהן מן ערנו ונענינו על כפר מכורתו גדלו מספק-חיים ולפק-חיים, מינה לו גודלו בכפר מולדתו ולדות ברור חר, משירי הומן, ב"עמא דוד" בא", במיוחד — בשירה הנדולה, "הרגי טרמוניה" היתה ההכרה שנתחדש ועלה עד מאד.

ואם צליליו לא הרעישו, כשם שהר עיש ביאלוק, — לו ככה, עורר, הפריה את חיינו, את שירתנו. שום משורר בינינו לא עורר חשק לשיר, לא נטע במחון בישור, איש לא חזק רצון ליצירה, אמרי נה ביצירה גם אצל אחרים — כמיהה הוא לא עורר פחד כביאלוק בשלימותו, באינתנותו הוא פוחד את צליליו, כוירועיחודו, לכל רוח. כן הוא לא הכחין, בכל השכלתו הגדולה, בפמיים בין הישג למשלו, והיו בהלקטו גם גודלו בר שחכאי בו. אבל הכרטה שהיתה שהיה תמיד ביצירתו — זה השפע שלא פסק, היה מכפר על כל פגם. מה שפלטו לו, לא סלתו לאחרים. מה פוריה ומנומרת יורוקת תמיד היתה החלקה שעשה בה, שנכלע בגודליו גם מה שעלה פרא ולא ניכר ציוץ לפני הוה: שניהם כאחד העירו על אכזיבות נמשכת, על כוחות נערים שאינם כלים.

זאת היתה הפינומינליות שביצירי תו: שהיו בה מחזורי צמיד חזה תמידים: טרולות ובגרות שנת הדרש חליפות, — שעם כל הרצון לצורה, ידע גם לכוט בה, להיסתף עם גלי עצמו, ולהסתכן בגיל זה, שכולנו יודעים להיחוד בו ושלא להמער, טרם הגיעה השעה לכדוק מה שהושג ביצירה זו על-ידי עורף כוח, ומה שהישג דוקא גם על-ידי מיעוטהכנה בלשון, — ולא רק בלשון פלכרה... שום איש בינינו לא ידע להפוך את רפיונו (במיוחד כבי טוי) לכוה, להאזו על עברי פו פחת בסלעי הצלה. פרשה מיוחדת ביצירי תו היא המאבק בלשון, המאבק לצר רה — במיוחד, בתקופה האחרונה שנתעררו הצורות הקודמות, ואפי לו "בעלי תריסין" שבלשון לא תמיד עמרו במכתן הקשה. ערמונית זו שבאמן עמדה לו (אם גם לא תמיד!) למהם את הפרצות, לשלם "רמי נוק" בהפתעה לא צפויה, כהן לא צפוי — מה נעקר מן הפח ויצא בשלום, לא גם למחצה, במקום שאהדים ניהונים ברוסק אברים.

פרשו טאטארים השים לבון בו ואודהות צ'ומאקים מובילות לרגות דגן כבדים. רהכתידיים היא הערבה הגדולה הזאת, ערבת טאבריה שעליה נטושים עתה הקרבות הגדולים עם משהיה העולם, — ומרחב שם לנפש האדם, אשר בעודנו ילד נשם את הום רגביה ורהוהותיה העוות טלטלחה יחד עם נשריהשדה, בכרו את חיו, היה כמד בכבסי עלים מכרו להתמרמר, מכרו לקלל.

כזה נכדל מאחיו, שהיה מבורך ככה לשאת את המציאות כחיה אמיצה הנושאת את טרפה לכטס אל מארתה. מומן לזמן היתה גם עליו הרוח הכבדה, כי הכיר עד מה "הקי דים לכוא" ועד מה הכובו החיים, הכובי הדגן גם אותו, שהכיא לו את מנאו המלאים, אבל גם כי הסכ את פניו מן הסביבה, שלא ידעה להצחיל הכנה ושחמריהנצה, מים ועד ים לקראת גודל חיים לאנודע. הלא הוא מה שהמליץ המשורר על עצמו בעמדתו על פגנת שירתו והכיר מה שהיה לו:

הקדם אינו אלא קרקע ארץ קטנה, הקדם אינו אלא מבנית נוף-מולדתו...

כביאלוק, בן דורו וכמעט בן-גילו, נולד, למולח של השירה העברית, כך כפר, ב"מיסאילובקה הגדולה, הסכ רה בחטה הטובת", שעל גינה ואני שיה, היותיה ועפותיה לא שבע אחר כך לספר, כביאלוק יספרו הקטן. ורק בניגוד לביאלוק, שגורש מהן מן ערנו ונענינו על כפר מכורתו גדלו מספק-חיים ולפק-חיים, מינה לו גודלו בכפר מולדתו ולדות ברור חר, משירי הומן, ב"עמא דוד" בא", במיוחד — בשירה הנדולה, "הרגי טרמוניה" היתה ההכרה שנתחדש ועלה עד מאד.

ואם צליליו לא הרעישו, כשם שהר עיש ביאלוק, — לו ככה, עורר, הפריה את חיינו, את שירתנו. שום משורר בינינו לא עורר חשק לשיר, לא נטע במחון בישור, איש לא חזק רצון ליצירה, אמרי נה ביצירה גם אצל אחרים — כמיהה הוא לא עורר פחד כביאלוק בשלימותו, באינתנותו הוא פוחד את צליליו, כוירועיחודו, לכל רוח. כן הוא לא הכחין, בכל השכלתו הגדולה, בפמיים בין הישג למשלו, והיו בהלקטו גם גודלו בר שחכאי בו. אבל הכרטה שהיתה שהיה תמיד ביצירתו — זה השפע שלא פסק, היה מכפר על כל פגם. מה שפלטו לו, לא סלתו לאחרים. מה פוריה ומנומרת יורוקת תמיד היתה החלקה שעשה בה, שנכלע בגודליו גם מה שעלה פרא ולא ניכר ציוץ לפני הוה: שניהם כאחד העירו על אכזיבות נמשכת, על כוחות נערים שאינם כלים.

זאת היתה הפינומינליות שביצירי תו: שהיו בה מחזורי צמיד חזה תמידים: טרולות ובגרות שנת הדרש חליפות, — שעם כל הרצון לצורה, ידע גם לכוט בה, להיסתף עם גלי עצמו, ולהסתכן בגיל זה, שכולנו יודעים להיחוד בו ושלא להמער, טרם הגיעה השעה לכדוק מה שהושג ביצירה זו על-ידי עורף כוח, ומה שהישג דוקא גם על-ידי מיעוטהכנה בלשון, — ולא רק בלשון פלכרה... שום איש בינינו לא ידע להפוך את רפיונו (במיוחד כבי טוי) לכוה, להאזו על עברי פו פחת בסלעי הצלה. פרשה מיוחדת ביצירי תו היא המאבק בלשון, המאבק לצר רה — במיוחד, בתקופה האחרונה שנתעררו הצורות הקודמות, ואפי לו "בעלי תריסין" שבלשון לא תמיד עמרו במכתן הקשה. ערמונית זו שבאמן עמדה לו (אם גם לא תמיד!) למהם את הפרצות, לשלם "רמי נוק" בהפתעה לא צפויה, כהן לא צפוי — מה נעקר מן הפח ויצא בשלום, לא גם למחצה, במקום שאהדים ניהונים ברוסק אברים.

זרות זו לעמו, שהוא קובל עליה מראשית צעדיו, כשהדחהעם עדיין היה מחזיר לו את שיריו, והווד עליה בותר מירות גם בשעה ש"הגיע לידי פירסום גדול ורבו מערי צו כספרות וכקהל הקוראים, — נבע, כמובן, גם מתוך איוו עמדה מיוחדת שתפס באומה — מתוך הרעשה, ששטה גדול טרם נכבש וגם שיאה יצירתו כ"התנוחה של אל-קה", כ"הרגי טרמוניה", לא הנכלי

עוד לפני שנים רבות הטעמתי סנולה זו של שירת טרטיהובסקי, שנכתבה בעיקר באויה שיתוף צורה ומנגון לשירת ספרד (בעוקץ חמצנותו, בריבון בלקטיונים). עכי שיו, ששבתו והקשבתו אל שירתו,

טו כראוי להם, לא הקסימו את הר-ביים. אבל יותר משהיניש בהתנכרד תם החיצונית (שאמנם לו, לפי טבעו, היתה קשה ביותר!), לא עוב"הוה כל ימי חייו ההכרה, שהוא צו כספרות וכקהל הקוראים, — יקר סגולותיה, היא משהו שהאומה טרם הכישרה לו. הכרה זו, שדרו טרם קם, גם עוררה אותו בגדירותו, גם הקסימה את אכזבויותו, — ביחד משהגיע לארץ ועמד פנים אל פנים עם אלה, שאליהם קיוהה, שאת בואם בישר, והנה גם בינו וביניהם טרם נפסקה המחיצה.

ההכרה היתה, שהוא ראשון ל"משוררי הול" בישראל — ראשון לשירה זו, שנצניצה ראשונה כמד שוררי ספרד, משהו במיכ"ל, במא"נה, ונתהרשה בו, נתגלתה במלוא כלכלובו רק בו. ביאלוק היתה גם בשירי האהבה ובשירי הנוף, כנוג ישראל, כנוג קודש. בכל הידושו היה משיכיה של שירת ההשכלה, אף שבתורה חתר אל השירה המודרנית, שנשתחררה מן התנ"ך, חתר גם אל הלשון המאוחרת, השקויה צבעיארץ יותר, עסיסרמציואות יר תר. בעוד שטרטיהובסקי, שבר את הקו הקדמון, כשם ששכרוהו שמואל הנגיד, בן-גבירול, ואפילו יהודה הלוי. הוא, ולא ביאלוק (שעשה אונים כל ימיו לשירת ספרד) היה יורשם וממשיכם של אותם הפייטנים, שגדולים ומקוריים היו רק כמשוררי חול (אפילו הימנים שבר אלהים, ב"כתל מלכות", הוא לפי כל סגולותיו במיוחד לפי הסנגון והריטמוס שלה, שירת חול: שלי טון של מחשבה — השגה קוסמית פילוסופית, יותר מההלהבות דתית בלבד).

עוד לפני שנים רבות הטעמתי סנולה זו של שירת טרטיהובסקי, שנכתבה בעיקר באויה שיתוף צורה ומנגון לשירת ספרד (בעוקץ חמצנותו, בריבון בלקטיונים). עכי שיו, ששבתו והקשבתו אל שירתו,

הוברר לי בירור נוסף, שהוא הי יחיד בדורו כזה, שנעקר כולו מן הקצב חישן, — שכל כמה שאנו נפנעים לפעמים ספגיותותו בצורה ובסגנון, הוא, משוררם של, דייר נירה", "זאטארנו", "על המים", "קרים", שפלל לפנינו את הדרך לסנגון השירה המשוחרר מן הר" פום המקובל — הוא שפתח את הרצובותינו.

ולסנגון משוחרר זה עלינו עוד להד להם ימים רבים, עד שנכליעהו ברם הדור, עד שנקליטוהו באוננו, בהניגו, בסתר לכבו. אכן המשורר עצמו לא יכול שלא להכיר מתוך מירות ש"נטע זה הוא לעמו" — שמיטכ צליליו, הימנויו, מראותיו, כל מה שקדוש לו נשיקדש לדורות הבאים, הליו עדיין ברפיון ואי נו נאחו אתוזה ממש. ובהלחמו לטרטיהובסקי, אנו לוחמים לתרבות העברית החדשה — אנו לוחמים לעצמנו, לכלנו.

המושג על תרבות חדשה מודעה אצלנו עם המושג על תרבות הול. ולא מושם שהוא מנגד למוד שנ על זו של דת כי אם — שהוא מרחיב, מעשיר את התודת הער: כם: מפוקע אותה מצמצומה של דת — מקרב אותה אל מעינות שנסתתמנו. שירת חול, לפי מושגה האמתי, כוללת גם את הרת, אבל לא כמנותק מן הטבע, כי אם כמד שרת לו. לשירתחול זו נלחם גם ביאלוק מלחמות-אלהים, כי לא שהפץ להעקר מן הקודש, כי אם להוסיף מן החול על הקודש, להעי לות את שניהם על ידי מיוגם.

כשאנו מציינים את שירת טטר-ניהובסקי כשירת חול, אנו מציינים לא אפיקורסות שבה (דוקא היא אינה אופיינית לשירת חול אמיתית!), כי אם כהתלכלכות הלב ופתיחת הלב לכל כיתנות החיים, בהיצאה לטרחב העולם. — כשה רודה סבכלי עוני, כעקירתה מן הכמישה, ביאלוק נאבק לשירה זו — ולא יכול לה. לטרטיהובסקי היתה השירה האחת, הטבעית: את-רת לא ידע.

הוא לא היה, כפי שהשפלנה גורסת, משורר היונות, אף שאיש לא השיג את הקצב האפי, ההומרי כמתו — דומני, שאפילו במשוררי הגוים מעטים, שקרבו אל הומירוס כמתו. מעטים היו שאהבו את ההוי העממי היהודי, שהכירו אותו, כמהו. באודיליות הציג לדו רות את איש העם, את הן פשטותו, את ההומך החביב שבו: כוה דמה למנדלי, לשלום-עליכם, לביאלוק, ומהם גם למד הרבה. אף-על-פי-כן, היה ההומור שלו, גם בלליו הני סים, מווקק יותר, שירי יותר. משהו מן הקצב המיוחד שבשירתו, שבנפ-שו, הרים אותו, האיר אותו מכפי נים. כאשר הוא היה האפי קוין מלידה, האיש שלא נלחם לשירה אפיית, כי אם היה כולו שקוי אור החיים, אהבת הדברים, בלי להבי חין ביניהם.

החידוש שבו היה, שלא הבחין בין חול לקודש — שקירש את העולם. שהיה שחול כולו בתוכו, גם היסוד האלילי שבשירתו לא היה מכונן כנגד, כי אם בעד. פוירי שה של אליליות היה לו: ההכרה, שכנגד הכוחות האויבים שבטבע, מציים במבע עצמו כוחות טר-בים, אוהבים, מציים, שעלינו לני לוחם, לכבשם לעצמנו, לא שמי שהוא מכחול בא להצילנו, כי אם אנו, בעצמנו, מתוך התנברות פני-מית, הורפים אותם, מכוונים אר-הם לטובתנו.

בוה היה משורר הנבורה, שהאמין במציאותם של כוחות האז מה, שנתנונו מתוך שהעוקף עליה הם חוקירשווא והנרות-שווא; והוא לא התרים אלא כנגד אלה, שצמ צמו את העולם בד' אמות, של הלי כה. ודאי שמהו מאיבה זו לקלרו קליאת הובלט אצלו לפעמים גם הבי למה לא-שירית. המיד היה כוהו בזה, שהראה את החשישות שכי "חובשי בית הפרדש", את התנווי נהתם הנופנית, שגררה אחריה גם התנוונת שברת, ולא בזה שגינה אותם: סטוריקן גדול, המעלה את נוכחתו לחזון, לא היה, אף שפסוי קים כודדים (כ"אל כובשי כנען, שאסרוהו ברצועות של תפילין") משורר הגבורה לא היה אפילו כ"מניניה ל", כשהוא קורא "עלה רש!", ולא כל שכן ב"גם ציונה" הרפה, כשוי ריו ה"ציונים" ככלל, כי אם כמד קום שחציו לראוה את הנדיבות שכנברה הקדומה (הרי גלכוע") או את שארית הנבורה בישראל ("אלי"); ולא השפיע: במקום שהוכיח אותנו על רפיונו, כי אם בשעה שהמחיש את הכמישה, את הכיעור של חיים כלא תפארת (הסמן הולך להחול כמים כ"שלי-שה כתרים" ובכו"ב).

אכן גם תפקידנו כיום, לאחר שנשארנו בלעדיו, לא לספר בשכחה של שירתו בלבד, כי אם לכונן את הלבבות לה על ידי שנגלה את אפיה המיוחדת, את סגולותיה הנדולות כגורם ראשון לביבוש המצוי-אות ולכיבוש הדברים, להפקעתם מן הרפיון שבמושגם, — מן הדברי נות, הכאה אצלנו כמקום עשיה, במקום הנשמה.

ישוהו פורושה של נלות.

יעקב פייכמן